

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
Кафедра нової та новітньої історії

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Проректор з науково-
педагогічної роботи

«_____» _____ 20__ р.

Робоча програма навчальної дисципліни

Історія об'єднаної Європи:
від європейські ідеї до Маастрихтського договору
(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____
галузь знань _____ 03 Гуманітарні науки _____
спеціальність _____ 032 історія та археологія _____
освітня програма _____ історія та археологія _____
спеціалізація _____ 032 історія та археологія _____
вид дисципліни _____ обов'язкова _____
факультет _____ історичний _____

2018/2019 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою історичного факультету

“15” червня 2018 року, протокол № 6

РОЗРОБНИК ПРОГРАМИ: Страшнюк С. Ю., кандидат історичних наук, доцент

Програму схвалено на засіданні кафедри нової та новітньої історії

Протокол від 24.05.2018 року № 11

Завідувач кафедри

нової та новітньої історії

(підпис)

Станчев М. Г.
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено методичною комісією історичного факультету

Протокол від 08.06.2018 року № 10

Голова методичної комісії історичного факультету

(підпис)

Тумаков О. І.
(прізвище та ініціали)

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Історія об'єднаної Європи: від європейські ідеї до Маастрихтського договору» складена відповідно до освітньо-професійної (освітньо-наукової) програми підготовки магістрів спеціальності (напряму) – 032 історія та археологія, спеціалізації – нова та новітня історія.

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни – показати еволюцію європейської ідеї та спроб її практичної реалізації, виділивши головні етапи євроінтеграції другої половини ХХ ст.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни.

Вивчення курсу дасть студентам уявлення про формування цивілізаційних засад європейської єдності, роль видатних інтелектуалів і політиків у формуванні «ідеї Європи» та її реалізації у 1950-1992 рр., а також розуміння головних принципів, котрі закладені в основу цього процесу.

1.3. Кількість кредитів – 4.

1.4. Загальна кількість годин – 120.

1.5 .Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна/ за вибором	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання не передбачено навчальним планом
Рік підготовки	
5-й	-
Семестр	
2-й	-
Лекції	
32 год.	-
Практичні, семінарські заняття	
год.	год.
Самостійна робота	
88 год.	год.

1.6. Заплановані результати навчання

В результаті вивчення даного курсу студент повинен:

Знати:

- методологію та категорійний апарат дисципліни «Історія ідей»;
 - географічні, політичні та соціокультурні параметри поняття «Європа», головні характеристики європейської цивілізації та її відмінність від інших цивілізацій світу;

- витоки «європейської ідеї» та її трансформацію в епохи Античності, Середньовіччя, Нового та Новітнього часу;
- найважливіші імена, факти, дати, події, явища, процеси, вузлові моменти та основні компоненти проблеми європейської єдності;
- головні федералістські та уніоністські проекти об'єднання Європи; передумови, закономірності та специфіку регіональних інтеграційних процесів після Другої світової війни, а також сценарії та практики, котрі привели до утворення Європейського Союзу наприкінці ХХ ст.

Вміти:

- вільно орієнтуватися в області актуальних проблем історії євроінтеграції, спираючись на позиції ключових наукових шкіл і напрямків вітчизняної та зарубіжної тематичної історіографії;
 - користуватися Інтернетом для пошуку, зберігання, обробки і передачі інформації за темою спецкурсу;
 - виступати перед аудиторією, вести дискусії з актуальних проблем курсу, доказово, на конкретних фактах відстоюючи свою позицію.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. Зародження та еволюція європейської ідеї: від античності до Вестфальського миру 1648 року.

Тема 1–3.

Тема 1. Виток європейської ідеї та цивілізації. Істрія ідей як наука. Поява терміну «Європа» в давньогрецькій міфології та його етимологічні тлумачення. Міф про викрадення Європи у світовому мистецтві. Перші згадки про Європу як географічну область (Гомер, Гесіод, Гакатій Мілетський). Кордони між Європою та Азією за Геродотом та Гіпократом. Зародження полісної демократії. Арістотель як «політичний батько» Європи. Значення елліністичної спадщини для європейської цивілізації. Вплив грецької ідеології та культури на Римську державу. Імперська ідея: Pax Romana як середземноморська цивілізація. Феномен римського права. Термін «Європа» у працях римських письменників. Зародження та поширення християнства. Розкол та падіння (Західної) Римської імперії.

Тема 2. Pax Cristiana та відродження імперського проекту у Західній Європі. «Темні віки». Концепція «Християнської імперії» Святого Августина Теократичний універсалізм середньовічної Європи. Доктрина «двох мечей» Гелазія I й «цезаропапізм» Візантійської церкви. Роль Святого престолу у поширенні християнства у «темні віки».. Синтез латинського та германського світів на основі християнських цінностей. Зовнішня (арабська) загроза як чинник консолідації Європи. Проголошення імперії Карлом I. Pater Europe (Rex Europe) та його політика уніфікації. «Каролінгське відродження».

Розпад імперії Карла Великого. Місіонерська діяльність Кирила та Мефодія. Християнізація слов'янських та інших народів Центрально-Східної Європи. Відродження імперії династією Оттонів у Західній Європі (друга половина X – XI ст.). Велика Схизма 1054 року. Католицизм як інтерпретатор європейської єдності. Роль хрестових походів у зміцненні європейської ідентичності. Боротьба між римськими папами та імператорами за політичне лідерство та її наслідки для Західної Європи. Середньовічні університети як носії християнського універсалізму. Спроби унії католицької та християнської церков. Розкол Європи по лінії Північ – Південь. Ідеологічне обґрунтування світської монархії у працях Енгельберта д'Амона та Данте Аліг'єрі. Проект об'єднаної Європи П'єра Дюбуа.

Тема 3. Проекти об'єднаної Європи епохи Відродження (середина XIV – середина XVII століття). Епоха Відродження – міст між Середньовіччям та Новими часами. Ренесансна культура як фактор, що структурує Європу. Гуманізм – провідний напрямок ренесансної думки. Криза імперської ідеї та формування «системи держав». Османська загроза. Об'єднавчі зусилля Сильвіо Пікколоміні (Пія II). Проект європейської конфедерації Іржі Подебрада. Відкриття Нового світу та зародження «європоцентризму». Інтелектуальна мобільність в Європі після 1500 р. Еразм Роттердамський як «перший європеєць». Поява пацифістського напряму європейської думки. Ідея політичної рівноваги Ніколо Макіавеллі. Реформація та розкол «латинської Європи». Зародження промислового капіталізму та протестантської етики. Федеративна ідея. «Республіка учених» XVII ст.: формування транснаціональної академічної спільноти. «Великий план» герцога де Сюллі. «Новий Кіней» Емеріха Крюсе. Трактат «Про право війни та миру» Гуго Гроція.

Розділ II. Європейські проекти модерної доби.

Теми 4-7.

Тема 4. Європейська ідея між Реформацією та Великою Французькою революцією. Вестфальський мир 1648 року як перша європейська система міжнародних відносин. Відокремлення політики від віри. Поява ідеології лібералізму. Погляди Яна Амоса Коменського на засоби досягнення європейської єдності. «Єгипетський план» об'єднання Європи Готфріда Вільгельма фон Лейбніца. Квакери як представники раннього пацифістського руху. Федералістська ідея Європейської ліги Вільяма Пенна. «Деякі докази на користь Європейської держави» Джона Беллєрса. Еволюція європеїзму в епоху Просвітництва. Європоцентризм та космополітизм французьких просвітителів. «Записка про збереження вічного миру в Європі» аббата Шарля де Сен-П'єра та відгуки на неї. Теорія громадського договору Ж. Ж. Руссо та його погляди на «добровільний союз європейських націй». Модель «європейської республіки» Франсуа-Марі Аруе (Вольтера) та Шарля Луї Монтеск'є. Концепція цивілізації. Ставлення європейських інтелектуалів до

спроби європеїзації Російської імперії. Проект європейсько єднання Джереми Бентама (1789).

Тема 5. Національна vs європейська ідеї в період революційної та наполеонівської Франції (1789-1815 рр.). Концепція національного суверенітету та нові принципи зовнішньої політики республіканської Франції. Консервативна ідея «Європейської монархії» Жозефа Марі де Местра. Трактат «До вічного миру» Іммануїла Канта (1795): заклик до європейської федерації вільних держав. Погляди Й. Г. Фіхте та Й. Г. Гердера на європейську ідею. Європа як епіцентр «абсолютної ідеї» («ідеї свободи») Карла Вільгельма Фрідріха фон Гегеля. Європейський проект Наполеона Бонапарта. Модель Ам'єнського миру 1802 р.: Франція та система держав-сателітів. Збройна експансія Наполеона I і спроби правової уніфікації європейського простору. Зростання національної свідомості європейських народів та спротив французькому пануванню. Крах наполеонівського проекту. Пропозиції щодо реорганізації Європи І. Ф. Краузе (1814), О. Т'єрі та А. де Сен-Сімона (1815), Й. Каподістрії напередодні та під час Віденського конгресу.

Тема 6. Європейська ідея між консервативним та ліберальним трендами (1815–1849 рр.). Віденська система міжнародних відносин та «європейський концерт». «Священний союз» монархів. Головні течії європеїзму у 1820-1840-ві роки. Концепція Конрада Фрідріха фон Шмідта-Фізельдека (1820). Ідеї європейської культурно-історичної спорідненості у працях Дж. Мадзіні. «Священний союз народів» і «Молода Європа». Заснування та розвиток Німецького митного союзу (1834-1848 рр.). Погляди на європейську єдність Вінченцо Джоберті, Теодора Жоффруа та Франсуа Гізо. Гасло Сполучених Штатів Європи Карло Каттанео. Пацифістський рух 1840-х рр. «Весна народів» та її придушення.

Тема 7. Європеїзм другої половини ХІХ – початку ХХ століття: між пацифізмом і націоналізмом. Пацифістська інтерпретація європейської ідеї. «Європейська республіка» Віктора Гюго. Ставлення Карла Маркса та Ф. Енгельса до проблеми європейської єдності. Федералістська ідея П'єра Жозефа Прудона. Революційний варіант європейської ідеї Михайла Бакуніна. Позитивістська концепція Огюста Конта. Утворення нових держав в Європі. Об'єднання Італії та Німеччини. Realpolitik Отто фон Бісмарка. Діяльність Міжнародної ліги миру та свободи і Міжнародного бюро миру. Міжпарламентський союз. План політичного союзу держав Йогана-Каспара Блюнчлі. Обговорення європейської ідеї на Паризькому конгресі політичних наук 1900 р. Пангерманська концепція «Серединної Європи» та інші регіональні проекти останньої третини ХІХ – початку ХХ ст. Дискусії навколо європейської перспективи в умовах «озброєного миру».

Розділ III. Перша половина XX століття: європеїзм між війною та миром.

Теми 8-11.

Тема 8. Вплив Першої світової війни на сприйняття європейської ідеї. Цілі країн Антанти та Четвертого союзу на європейському континенті.. Ліберальна концепція «Міттельєвропи» Фрідріха Наумана. Австрійські теоретико-концептуальні проекти «Серединної Європи». Зростання пацифістських настроїв. Часопис «Нова Європа» Р. У. Сетона-Уотсона. Модель «Нової Європи» Т. Г. Масарика. Концепція європейської федерації Луїдджі Ейнауді. Заклик до європейської федерації Джованні Аньелі та Аттіліо Кабіаті. «Присмерк Європи» О. Шпенглера. Перспектива Сполучених Штатів Європи у політико-правових поглядах В. І. Леніна та Л. Д. Троцького.

Тема 9. Трансформація європейської ідеї та пан'європейський рух 1920-1930-х рр. Геополітичні наслідки Першої світової війни. Версальська система і Ліга націй. Європейський пацифізм міжвоєнної доби. Концепція Р. Куденхове-Калергі. Пан'європейський союз (1923) та «Пан'європейський маніфест» (1924). Пан'європейські конгреси. Ініціатива Е. Майріша. Федералістська ідея А. Бріана. Меморандум 1 травня 1930 р. Плани Тард'є та Ерріо – Поль-Банкура 1932 року. Вплив світової економічної кризи на політичну ситуацію в Європі. Утворення III Рейху. Комуністичні та праворадикальні плани підкорення Європи. Європейські тенденції в італійському фашизмі. Ідея «латинського блоку» Ж. Валуа. Звернення Гітлера до європейської ідеї. Концепція «нової Європи» А. Розенберга. Еволюція пан'європейського руху у 1930-ті рр. «Глобальний федералізм». Нові організації та проекти об'єднання Європи напередодні Другої світової війни. Позиція В. Черчілля. Пакт Молотова-Ріббентропа 1939 р.

Тема 10. Ідейна боротьба за майбутнє Європи у роки Другої світової війни.

Поділ Центральної Європи між нацистським Рейхом та Радянським Союзом. Капітуляція Франції. Організація європейського простору у планах Гітлера та Муссоліні. «Європейська місія» Німеччини: радянсько-німецька війна та «новий порядок» на окупованих територіях. Бачення конфедеративного устрою повоєнної Європи А. Хаусхофером. Проекти «Європейської хартії» німецького Міністерства закордонних справ (1943) та «Європейського союзу» проф. В. Дайца (1944). Питання євробудівництва у діяльності італійських фашистів. Проекти європейської інтеграції британського Федерального Союзу у 1939-1940 рр. (Р. Маккей, Г. Брейлсдорф, Г. Далтон та інші). Концепція англо-французького альянсу Форін Офіс. Федералістські настрої у середовищі лондонської політеміграції. Проект центральноєвропейського об'єднання генерала В. Сікорського. Польсько-чехословацька декларація 11 листопада 1940 р. Інтеграційна концепція В. Черчілля та її обговорення на радянсько-англійських перемовинах.

Конфедеративні угоди емігрантських урядів у Лондоні 1942 р. Угода Бенілюкс 5 вересня 1944 р. Питання регіональних федерацій на самітах «великої трійки». «Відсоткова» угода між В. Черчиллем і Сталіним 17 жовтня 1944 р. «Декларація про звільнену Європу» 1945 р. Засади Ялтинсько-Потсдамської системи

Політична думка Руху опору та емігрантських кіл в США щодо питання європейської єдності. «Маніфест Вентотене» 1941 р. Зародження італійського Руху за федеральну Європу. Європейська ідея в програмних документах антифашистських партій та організацій. «Декларація Руху опору» 1944 р. Заснування Французького комітету за Європейську федерацію. Загальноєвропейські цілі німецького Опору. V Пан'європейський конгрес у Нью-Йорку 1943 р. Проект конституції Європейської конфедерації Фернанда де ла Ріуса. Конференція у Сан-Франціско та утворення ООН.

Тема 11. Передумови європейської інтеграції (1945-1950 рр.). Геополітичні наслідки Другої світової війни. Початок «холодної війни» та плани політичних еліт на майбутнє європейського континенту. Розкол Європи та Німеччини. Доктрина Трумена та «план Маршалла» Утворення Комінформу та радянська концепція «двох таборів». Федералістський рух: спад, піднесення та консолідація у 1945-1947 рр. Конференції у Геренштадті та Люксембурзі. 1946 р. Утворення Ради європейських федералістів. Зустрічі у Амстердамі та Монтьєро. Діяльність Р. Куденхове-Калергі. Перший конгрес Європейського парламентського союзу в Гстааді 1947 р. Комітет за Сполучені Штати Європи. Уніоністська альтернатива. Фултонська та Цюріхська промови В. Черчилля 1946 р. Англійський повоєнний федералізм та презентація Руху за об'єднану Європу. Заснування французької Ради за європейську єдність. Незалежна ліга європейського співробітництва. Нові європейські команди. Утворення Об'єданого міжнародного комітету рухів за європейську єдність. Перші західноєвропейські міждержавні об'єднання: Західний Союз, Бенілюкс та Організація Європейського економічного співробітництва. Гаазький конгрес прихильників єдиної Європи 7-10 травня 1948 р. та його рішення. Англо-французький компроміс. Рада Європи: організаційна структура та мета діяльності. Рада економічної взаємодопомоги. НАТО як головна структура західноєвропейської безпеки. Європейський платіжний союз.

Розділ IV. Засади та головні етапи європейської інтеграції (1950-1992 рр.)

Теми 12-15.

Тема 12. Початок європейської інтеграції (1950-ті рр.). Жан Моне та його метод. Декларація Шумана 9 травня 1950 р. Позиція ФРН, Великої Британії та інших країн Західної Європи. Конференція «шістки» 1950 р. Паризький договір 18 квітня 1951 року. Європейське співтовариство вугілля та сталі та його інституційний механізм. Проект Європейського оборонного співтовариства та його провал. Трансформація Брюссельського

пакту в Західноєвропейський союз та інтеграція ФРН до ЗЄС і НАТО. Секторальна економічна інтеграція першої половини 1950-х рр. Ініціатива Й. В. Байена. Меморандум країн Бенілюкса. Конференції міністрів закордонних справ у Мессіні (1955) та Венеції (1956) і позиція Великої Британії. Комітет боротьби за Сполучені Штати Європи. Франко-німецькі протиріччя та їх подолання. Римські угоди 1957 р.: створення Європейського економічного співтовариства та Євратому.

Тема 13. На роздоріжжі: європейські співтовариства під знаком голлізму (1958-1969 рр.). «Спільний ринок» на межі 1950--1960-х рр.: стартові позиції. Британська альтернатива: Стокгольмський договір про утворення Європейської асоціації вільної торгівлі. «Європейська Вітчизна» чи «Європа вітчизн» – дві філософії європейської інтеграції. «План Фуше» і голлістська концепція «Європи від Атлантики до Уралу». Єлісейський договір 1963 р. Спільна сільськогосподарська політика ЄЕС. Інституційна криза 1965 р. Люксембурзький компроміс 1966 р. «Договір про злиття» та його імплементація 1967 р. ЄАВТ: досягнення і проблеми 1960-х рр. Зміна ставлення Великої Британії до «Спільного ринку». Подвійне вето де Голля та спроба його подолання. Криза ЗЄС. Підсумки перехідного періоду.

Тема 14. «Спільний ринок» в умовах кризи індустріального суспільства та європесимізму (1969-1985 рр.). Гаазький саміт 1969 р. та його рішення. «План Вернера» 1970 р. Розширення ЄЕС на Північ. Вплив світової економічної кризи на перебіг інтеграційного процесу. Заснування комітету з питань енергетики (1973). Утворення Європейської Ради (1974). Договір між ЄЕС та ЄАВТ. Доповідь Л. Тіндемманса 1976 р. Активізація соціальної та регіональної політики. Вибори до Європарламенту 1979 р. Запровадження європейської валютної системи. Європейське космічне агентство. «Комітет Давінньона» та початок політичного співробітництва. Люксембурзька декларація 1970 р. Паризька конференція 1972 р. Декларація «Про європейську ідентичність» 1973 р. Зовнішньополітична координація держав ЄЕС у контексті Гельсінського процесу, щодо регіональних криз та країн «третього світу». Приєднання Греції. Перспективи європейського будівництва на початку 1980-х рр.: євроскептики та єврооптимісти. А. Спінеллі та клуб «Крокодил». План Геншера-Коломбо. Штутгартська декларація 1983 р. Проблема британського внеску: компроміс у Фонтенбло (1984). Комітет громадян Європи. Міланський саміт 1985 р.: затвердження європейської символіки. Приєднання Іспанії та Португалії.

Тема 15. Прорив: на шляху до Європейського Союзу (1986-1992 рр.). Єдиний європейський акт 1986 р. та його ратифікація. Уніфікація національних законодавств. «План Делора» та позиція уряду М. Тетчер. Концепція «Європи різних швидкостей». Соціальна хартія 1989 р. Роль науково-технічного співробітництва у прискоренні євроінтеграції: проекти ЕСПРІТ, «Єврїка» та

інші.. Шангенська конвенція 1990 р. Регіональна політика Брюсселя. «Хартія регіонів Співтовариства» 1991 р. Ставлення до концепцій «єдиного європейського дому» М. С. Горбачова та «європейської конфедерації» Ф. Міттерана. «Оksamитові революції» в Центрально-Східній Європі та подолання геополітичного розколу континенту. Возз'єднання Німеччини. «Паризька хартія для нової Європи». Саморозпуск РЕВ та Організації Варшавського договору. Маастрихтський саміт. Договір про Європейський союз 7 лютого 1992 р. та його ратифікація. Договір Порту 1992 р.: поява єдиного економічного простору від Арктики до Середземномор'я.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Денна форма навчання					
	Усього	У тому числі				
		лекції	практичні	лабораторні	індивідуальні	самостійна робота
Розділи I-II						
Тема 1. Витоки європейської ідеї та цивілізації	2	2	-	-	-	
Тема 2. Pax Cristiana та відродження імперського проекту в Західній Європі	4	2	-	-	-	2
Тема 3. Проекти об'єднаної Європи епохи Відродження (середина XIV – середина XVII ст.)	4	2	-	-	-	2
Тема 4. Європейська ідея між Реформацією та Великою Французькою революцією	9	2	-	-	-	5
Тема 5. Національна vs європейська ідеї у період революційної та наполеонівської Франції (1789-1815 рр.)	10	2	-	-	-	10
Тема 6. Європейська ідея між консервативним та ліберальним трендами (1815-1849 рр.)	7	2				5
Тема 7. Європеїзм другої половини XIX – початку XX ст.: між пацифізмом і націоналізмом	8	2				6

Разом за розділами I–II	44	14				30
Розділ III-IV						
Тема 8. Вплив Першої світової війни на сприйняття європейської ідеї	4	2	-	-	-	2
Тема 9. Трансформація європейської ідеї та пан'європейський рух 1920-1930- рр.	10	2	-	-	-	6
Тема 10. Ідейна боротьба за майбутнє Європи у роки Другої світової війни	10	2	-	-	-	10
Тема 11. Передумови європейської інтеграції (1945-1950-ті рр.)	9	3	-	-	-	6
Тема 12. Початок європейської інтеграції (1950-ті рр.)	9	3	-	-		6
Тема 13. На роздоріжжі: європейські співтовариства під знаком голлізму (1958-1969 рр.)	12	2	-	-	-	10
Тема 14. «Спільний ринок» в умовах кризи індустріального суспільства та європесимізму	8	2	-	-	-	6
Тема 15. Прорив: на шляху до Європейського Союзу (1986-1992 рр.)	14	2	-	-	-	12
Разом за розділами III – IV	76	18				58
Усього годин	120	32	-	-	-	88

4. Семінарські, практичні і лабораторні заняття
не передбачені навчальним планом

5. Завдання для самостійної роботи.

Підготувати презентацію до «круглого столу» та семінару.

ТЕМИ КОЛЕКТИВНИХ ЗАВДАНЬ ЗА СПЕЦКУРСОМ

1. Круглий стіл «Європейська ідея між національним та імперським проектами (1789-1815 рр.)».

2. Круглий стіл «Ідейна боротьба за майбутнє Європи у роки Другої світової війни».
3. Семінар « На роздоріжжі: європейські співтовариства під знаком голлізму (1958-1969 рр.)».
4. Підсумковий семінар «Прорив: Західна Європа на шляху до Європейського Союзу (1986-1992 рр.)».

**ПИТАННЯ ДО ОБГОВОРЕННЯ НА ЗАСІДАННІ НАУКОВОГО ГУРТКА
З ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН ЗА ТЕМОЮ «ЄВРОПЕЙСЬКА
ІДЕЯ МІЖ НАЦІОНАЛЬНИМ ТА ІМПЕРСЬКИМ ПРОЕКТАМИ (1789-
1815 РР.)»**

1. Теорія національного суверенітету та її втілення у період Великої французької революції. «Декларація прав народів» 1795 р.
2. Консервативні та ліберальні проекти європейської конфедерації кінця XVIII – початку XIX ст.
3. Спроба уніфікації європейського простору у за доби Консулату та Першої імперії.
4. План реорганізації європейського суспільства напередодні та під час Віденського конгресу 1814-1815 рр.
5. Віденська система: «європейський концерт» та Священний союз.

**ПИТАННЯ ДО ОБГОВОРЕННЯ НА ЗАСІДАННІ НАУКОВОГО ГУРТКА
ЗА ТЕМОЮ «ІДЕЙНА БОРТЬБА ЗА МАЙБУТНЄ ЄВРОПИ У РОКИ
ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ»**

1. Організація європейського простору в умовах «Нового порядку» та задумах III Рейху і фашистської Італії.
2. Доля Європи в планах країн антигітлерівської коаліції.
3. Проекти європейської інтеграції англійського Федерального союзу 1939-1941 рр. (Х'ю Далтон, Рональд Маккей, Генрі Брейлсфорд та інші).
4. Політична думка Руху Опору та емігрантських кіл США з питань європейської єдності.

Семінар № 1

**НА РОЗДОРІЖЖІ: ЄВРОПЕЙСЬКІ СПІВТОВАРИСТВА ПІД ЗНАКОМ
ГОЛЛІЗМУ (1958–1969 РР.)**

1. Ставлення Великої Британії до Римських угод 1957 р. Утворення Європейської асоціації вільної торгівлі.

2. «План Фуше»: голлістська концепція європейської єдності. Єлісейський договір 1963 р.
3. «Європа вітчизн» чи «Європейська вітчизна»? Альтернатива Вальтера Гальштейна та інші ініціативи середини 1960-х рр.
4. Французька політика «порожнього крісла» і Люксембурзький компроміс 1966 р. «Договір про злиття».
5. Стосунки Великої Британії з країнами «Спільного ринку». Криза Західноєвропейського союзу.

Семінар № 2

ПРОРИВ: ЗАХІДНА ЄВРОПА НА ШЛЯХУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗ (1986–1992 РР.)

1. «Євросклероз» та його подолання: від «Плану Геншера-Коломбо» (1981) до «плану Делора» (1985). Шангенські угоди.
2. Єдиний європейський акт 1986 р.: мета, зміст та імплементація.
3. Полеміка між М. Тетчер і Ж. Делором з питань європейського будівництва у другій половині 1980-х рр. Вплив геополітичних змін 1989-1991 рр. на європейську ідею.
4. Маастрихтський договір 1992 р. і утворення Європейського Союзу. Угода про єдиний економічний простір між ЄЕС та ЄАВТ.

6. Індивідуальні завдання

Написати реферат за однією з тем спецкурсу,

ТЕМИ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ ЗА СПЕЦКУРСОМ

1. Проекти митного та валютного союзів у ХІХ столітті.
2. Ідеологія російського євразійства 1920-1930-х рр. як антитеза європейській ідеї.
3. Фашистські та нацистські проекти об'єднання Європи (1920 – 1930-ті рр. ХХ ст.).
4. Федералістські проекти європейської інтеграції у роки Другої світової війни.
5. План Маршалла і діяльність Організації Європейського економічного співтовариства у 1948-1960 рр.
6. Роль Ради Європи у захисті прав людини та утворенні спільного правового поля.
7. Західноєвропейський Союз (ЗЄС) й проблеми військово-політичної інтеграції у період «холодної війни».
8. Євратом у системі інтеграційних проектів другої половини ХХ ст.

9. Європейська асоціація вільної торгівлі (ЄАВТ) як альтернатива ЄЕС у 1960-1992 рр.
10. Спільна аграрна політика ЄЕС у 1958-1992 рр.
11. Соціальна політика ЄЕС у 1958 – 1992 рр.
12. Енергетична політика ЄЕС у 1970 – на початку 1990-х рр.
13. Роль науково-технічного співробітництва у прискоренні євроінтеграції ((Європейське космічне агентство, проекти ЕСПРІТ, «Єврика» та інші).
14. Регіональна політика ЄЕС та «Європа регіонів» (до 1992 р.).
15. Діяльність громадських рухів на підтримку європейської інтеграції у 1950 – 1980-ті рр.
16. Участь Франції (ФРН, Італії, Нідерландів, Бельгії, Люксембургу) в європейських інтеграційних процесах.
17. Розширення ЄЕС на Північ на початку 1970-х рр.: причини, очікування, наслідки.
18. Розширення ЄЕС на Південь у 1980-ті рр.: передумови, механізми, результати.
19. Політика неоконсервативних урядів М. Тетчер щодо євроінтеграції.
20. Утворення Шангенського простору.
21. Європейська спільнота та геополітичні зміни 1989-1991 рр.

7. Методи навчання та контролю

Методи навчання: проблемно-тематичний; аналізу і синтезу; порівняльний; інтерактивний.

Методи контролю: письмова робота, оцінка реферату, індивідуальна бесіда.

8. Схема нарахування балів, що отримують студенти

Поточний контроль та самостійна робота		Разом	Екзамен Розділ III – IV (теми вносяться на екзамен)	Сума
К/р передбачена навч. планом Розділ I–II	Самостійна робота	40	60	100
1	10			
30				

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка	
	для чотирирівневої шкали оцінювання	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	відмінно	зараховано
70-89	добре	
50-69	задовільно	
1-49	незадовільно	не зараховано

9. Список рекомендованої літератури

Основна

Андреева И. С. Проблемы мира в западноевропейской философии. – М., 1975.

Андрущенко В. П. Світанок Європи: монографія. – К.: Знання України, 2011. – 1009 с.

Арах М. Европейский Союз: видение политического объединения. – М., 1998.

Артемов В. А. Европейская интеграция: история и современность. – Воронеж, 1999.

Бархард К.-Д. Европейская интеграция. Происхождение и развитие ЕС. – М., 1996.

Борко Ю. А. От европейской идеи – к единой Европе. – М.: Деловая литература, 2003. – 463 с.

Браницкий А. Г. Erit und Europa? История объединения Европы: проекты, противоречия, перспективы. – Нижний Новгород: ННГУ, 2006. – 320 с.

Васильева Н. Ю. Европейская идея от Античности до середины XIX в. – М.: МГИМО-У, 2008. – 172 с.

Віднянський С. В. Об'єднана Європа: від мрії до реальності. Історичні нариси про батьків-засновників Європейського Союзу. – 2-ге вид., доп. і

перероб. / С. В. Віднянський, А. Ю. Мартинов. – К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2011. – 395 с.

Волков М. Н., Лекаренко О. Г. Американская крепость Европа: политика США поукреплению оборонного потенциала стран Западной Европы (1947-1955 гг.). – Томск: Изд-во Томского университета, 2009.

Гефернен М. Значення Європи: Географія та геополітика / пер. з англ. – К.: Дух і літера, 2011. – 464 с.

Горюнова Є. Л. Євроінтеграція: навч. посібник. – К.: академвидав, 2013. – 224 с.

Дайнен Д. Дедалі міцніший союз: Курс європейської інтеграції. – К.: Вид-во «К. І. С.», 2006. – 696 с.

Дейвіс Н. Європа. Історія. – К., Основи, 2012. – 1464 с.

Западноевропейская интеграция: история и современность / отв. Ред. А. С. манікин, – М., 2001.

Европа: вчера, сегодня, завтра. – М., 2002.

Европа: новое начало. Декларация Шумана. 1950–1990. – М., 1994.

Европа: проблемы интеграции и развития: в 2-х т. / под. общ. ред. О. А. Колобова. – Нижний Новгород, 2008.

Европейская интеграция, большая гуманистическая Европа и культура / под ред. Л. И. Глухарева. – М., 1998.

Європейська інтеграція. Крок за кроком: посібник для журналістів. – М., 2001.

История европейской интеграции 1945–1994 / Под ре. А. С. Намазовой и Б. М. Эмерсон. – М.: ИВИ РАН, 1995. – 308 с.

История Европы / под общей ред. Ж. Карпантье и Ф. Лебрена в сотрудничестве с Ж.-П. Ариньоном и др.; вступл. Р. Ремона. – Спб: Евразия, 2010. – 704 с.

Канинская Г. Н. История западноевропейской интеграции: уч. пособие / Г. Н. Канинская, Н. Н. Наумов. – Ярославль, 1998.

Катличак Р. Г. Регіоналізм у європейських інтеграційних процесах. – К.: Знання, 2007. – 303 с.

Кембаев Ж. М. Политико-правовая история единой Европы: с древнейших времен до современности. – Алматы – Астана: Академпресс, 2012 – 496 с.

Ковлер А. И. Европейская интеграция: федералистский проект (историко-правовой очерк). – М.: Статут, 2016. – 216 с.

Копійка В. В. Європейський Союз: Історія та засади функціонування: навч. посібник – 2-ге вид., виправ. і доп. / Копійка В. В., Шинкаренко. – Т. І. – К, 2012. – 759 с.

Крушинський В. Ю. Британська Європа чи Європейська Британія: Великобританія в європейських інтеграційних процесах. – К., 2003.

Кузик П. Націоналізм і шовінізм в міжнародних відносинах: Монографія. – 2-е вид. – Львів, 2003.

Кузьмин Ю. С. Общая Ассамблея Европейского сообщества угля и стали (1952–1958). – Спб: Изд-во Санкт-Петербургского университета, 2002.

Липкин М. А. Британія в пошуках Європи: Долгий путь в ЕЭС: 1957–1974. – Спб.: Алетейя, 2009.

Липкин М. А. Советский Союз и интеграционные процессы в Европе: середина 1940-х – середина 1960-х годов. – М.: Университет Дмитрия Пожарского, 2016. – 560 с.

Мак-Ніл В. Сходження Заходу. Історія людської спільноти – 2-ге вид., випр. – К.: Ніка-Центр, 2011. – 960 с.

Медведев Л. А. История западноевропейской интеграции (40-90-е гг. XX в.): уч. пособие / Л. А. Медведев, А. А. Синдеев. – Тверь, 1999.

Мінк Ж. Європа та її болісні минувшини / Ж. Мінк, Л. Неймайер. – К.: Ніка-Центр, 2009. – 272 с.

Монне Ж. Реальность и политика: Мемуарі. – М, 2001.

Объединение Европы и Советский Союз. 1919–1932. – М., 1999.

Піляев І. С. Рада Європи в сучасному євроінтеграційному процесі. – К., 2003.

- Синдеев А. А. История западноевропейской интеграции. Начало: 1947-1957 гг. – М.: Книжный дом «Либроком», 2011.
- Синджански Ф. Федеративное будущее Европы: от европейских сообществ до Европейского Союза. – М., 1998.
- Совет Европы: деятельность и результаты. – М., 1999.
- Средиземноморье и Европа: исторические традиции и современные проблемы. – М., 1986.
- СССР, Франция и объединение Европы (1945–1957). – М. МГИМО-Университет, 2008.
- Тилли Ч. Борьба и демократия в Европе, 1650 – 2000 гг. – М.: ИД НИУ ВШЭ, 2010. – 388 с.
- Тоді Ф. Нарис історії Європейського Союзу. – К., 2001.
- Троян С. С., Фисанов В. П. Германская «Срединная Европа» и ее оппоненты. – Черновці, 1993.
- Троян С. С. Концептуальні основи Середньої Європи. – К.: НМЦВО, 2005. – 196 с.
- Фишер В. Европа: экономика, общество, государство. 1914–1980. – М., 1999.
- Фуше М. Европейская республика: Исторические и географические контуры. – М., 1999.
- Чубарьян А. О. Европейская идея в истории: Проблемы войны и мира. – М.: Международные отношения, 1987.
- Чубарьян А. О. Российский европеизм. – М.: ОЛМА-ПРЕСС, 2015. – 416 с.
- Шемятенков В. Г. Европейская интеграция: учебное пособие. – М., 1998.
- Швиммер В. Мечты о Европе с XIX века до рубежа третьего тысячелетия. – М.: ОЛМА-Пресс, 2003.
- Шенин Р. К. Западноевропейская интеграция: учебное пособие. – М., 1998.
- Шіммельфеннінг Ф. Європеїзація Центральної та Східної Європи / Ф. Шіммельфеннінг, У. Зедельмаєр. – К.: Юніверс, 2010. – 288 с.

Яхтенфукс М. Європейська інтеграція / М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох та ін.
– К.: ВД «Києво-Могилянська академія», 2007. – 394 с.

10. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

http: // europa.eu.int – офіційний сайт Європейського Союзу.

http: // [www.aes](http://www.aes.org.ru). org.ru – сайт Асоціації європейських досліджень.